

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

САМОФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:

студент 4 курсу, групи 472-2,
денної форми навчання,
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
Вакарчук Арсен _____

Керівник:

завідувач кафедри фінансів і кредиту
проф. Нікіфоров Петро Опанасович _____

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № __ від __ травня 2023 р.
Завідувач кафедрою фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ САМОФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ	6
1.1. Економічний зміст та методи самофінансування підприємств	6
1.2. Чистий грошовий потік, як джерело самофінансування підприємства	18
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РІВНЯ САМОФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В ПЕРІОД 2020-2022 РОКІВ	25
2.1. Аналіз складу, динаміки та структури фінансового забезпечення діяльності ПП «Солодар»	25
2.2. Оцінка рівня самофінансування та його ефективності	34
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ САМОФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ	41
3.1. Покращення механізму управління власними фінансовими ресурсами, як основи забезпечення самофінансування	41
3.2. Шляхи оптимізації джерел фінансового забезпечення та підняття рівня самофінансування підприємств	47
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	

ВСТУП

В сучасних умовах господарювання та економічної нестабільності однією з найважливіших проблем підприємства є забезпечення достатнього обсягу власних фінансових ресурсів для фінансування своєї діяльності. В більшості випадків переваги надаються власним фінансовим ресурсам, оскільки кредитні ресурси стають недоступними для багатьох суб'єктів господарювання, так як є дорогими та витратними. Відповідно, актуальним для підприємств залишається питання правильного вибору джерел фінансування діяльності та визначення форм самофінансування.

Самофінансування – це система господарювання суб'єкта господарювання, за якої просте та розширене відтворення фінансується із власних джерел, без залучення бюджетних коштів. Частково витрати можуть покриватися за рахунок кредитів банків, але за умови що їх погашення буде здійснено за рахунок власних коштів.

Проблеми забезпечення самофінансування діяльності підприємств найшли своє дослідження в наукових працях провідних вчених економістів. Серед них: О.О. Терещенко, Н.Є. Селюченко, О.В. Козик, А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, І.А. Бланк, С.Ф. Покропивний, Г.М. Азаренкова, О.Д. Василик, В.Г. Гриньова та інші. Однак, слід зауважити, що хоча процесу самофінансування присвячено багато наукових праць, однак, ряд теоретичних та практичних аспектів цього питання не достатньо обґрунтовані. Відповідно, актуальність теми даного бакалаврського дослідження полягає у систематизації підходів до самофінансування та визначені перспективних напрямів його забезпечення в умовах обмеженості власних фінансових ресурсів.

Основна мета бакалаврської роботи полягає в дослідженні теоретичних та практичних аспектів процесу самофінансування підприємств, визначені можливостей його розвитку в загальному та на конкретному підприємстві.

Відповідно, до мети в роботі визначено наступні **завдання**:

- провести дослідження економічної сутності поняття самофінансування підприємства;
- визначити склад джерел фінансування діяльності підприємства та роль в цьому процесі власних фінансових ресурсів;
- проаналізувати рівень та динаміку самофінансування, визначити роль прибутку в процесі самофінансування;
- дати загальну фінансово-економічну характеристику ПП «Солодар»;
- провести оцінку ефективності самофінансування досліджуваного підприємства;
- розробити пропозиції, щодо підвищення ефективності механізму самофінансування та нарощування власних фінансових ресурсів.

Об'єктом дослідження даної роботи є дослідження процесу самофінансування підприємства та проведення моніторингу його показників.

Предметом дослідження є процес самофінансування та самоокупності підприємства ПП «Солодар»

Методологічні підходи. У даній бакалаврській роботі використано ряд загальновідомих методів та підходів: економічного аналізу – горизонтальний, вертикальний, факторний аналіз; загальнонаукові методи - узагальнення, аналізу, прогнозування; статистичні методи - абсолютних різниць, темпи відносного росту та приросту, графічний метод тощо.

Інформаційною основою дослідження написання даної роботи стали: нормативно - законодавчі акти України, наукова та періодична література, монографічні видання, матеріали науково-практичних конференцій, дані управління статистики, фінансова, податкова та статистична звітність ПП «Солодар» за 2020-2022 роки.

Структура роботи: Бакалаврська робота складається з трьох розділів, перший розділ носить теоретичний характер, другий розділ - це практичний аспект та аналіз рівня самофінансування, в третьому розділі визначено

пропозиції, шляхи покращення та оптимізації самофінансування досліджуваного підприємства. Загальний обсяг роботи 59 сторінок, 7 таблиць, 6 рисунків, 64 літературних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ САМОФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічний зміст та методи самофінансування підприємств

Розвиток ринкових форм і методів господарювання вимагає від підприємств різних форм власності та видів діяльності створення належного механізму формування та реалізації фінансового потенціалу підприємства.

У нестабільних умовах ринкової економіки важливо послабити залежність підприємств від зовнішніх джерел фінансування, а це можливе лише за умови збільшення власних джерел фінансування. Відповідно, значно зростає потреба зниження фінансової залежності від зовнішніх джерел фінансування та забезпечення самофінансування діяльності.

Самофінансування – це обов'язкова умова здійснення успішної діяльності підприємства на основі комерційного розрахунку. Цей принцип визначається повною окупністю витрат на виробництво продукції і зміцнення матеріально-технічної бази підприємства. В такому випадку підприємство покриває свої капітальні та поточні витрати власними коштами. При тимчасовій недостатності власних фінансових ресурсах потреба в них забезпечується за рахунок короткострокових позичок банку та довгострокових банківських кредитів. В такому випадку принцип самофінансування значно порушується. Позитивний ефект настає тільки тоді, коли власні фінансові ресурси забезпечують фінансування поточної діяльності підприємства та сприяють його перспективному розвитку.

Діяльність будь якого суб'єкта господарювання незалежно від форми власності та виду діяльності починається з формування власних фінансових ресурсів, які дають перший поштовх самофінансуванню. Саме вони створюють передумови розвитку виробництва. Ефект самофінансування буде одержано в тому випадку, якщо підприємство залучатиме як найбільше

власних фінансових коштів при найменших витратах.

Величина власних фінансових ресурсів забезпечує фінансову стабільність та фінансову безпеку, здатність підприємства запобігати можливим загрозам та ризикам.

Фінансова безпека підприємства визначається рівнем самофінансування та самоокупності діяльності, а також рівень незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Самофінансування є важливим методом ведення господарської діяльності, це економічна основа самоокупності, самоуправління, фінансової стійкості підприємства. Забезпечуючи самофінансування, підприємство здійснює покриття всіх витрат виробництва за рахунок власного капіталу та забезпечує при цьому економічний ефект, тобто, отримання прибутку.

Слід зазначити, що самофінансування підприємства здійснюється через внутрішні та зовнішні джерела формування власних фінансових ресурсів відображених на рис. 1.1.

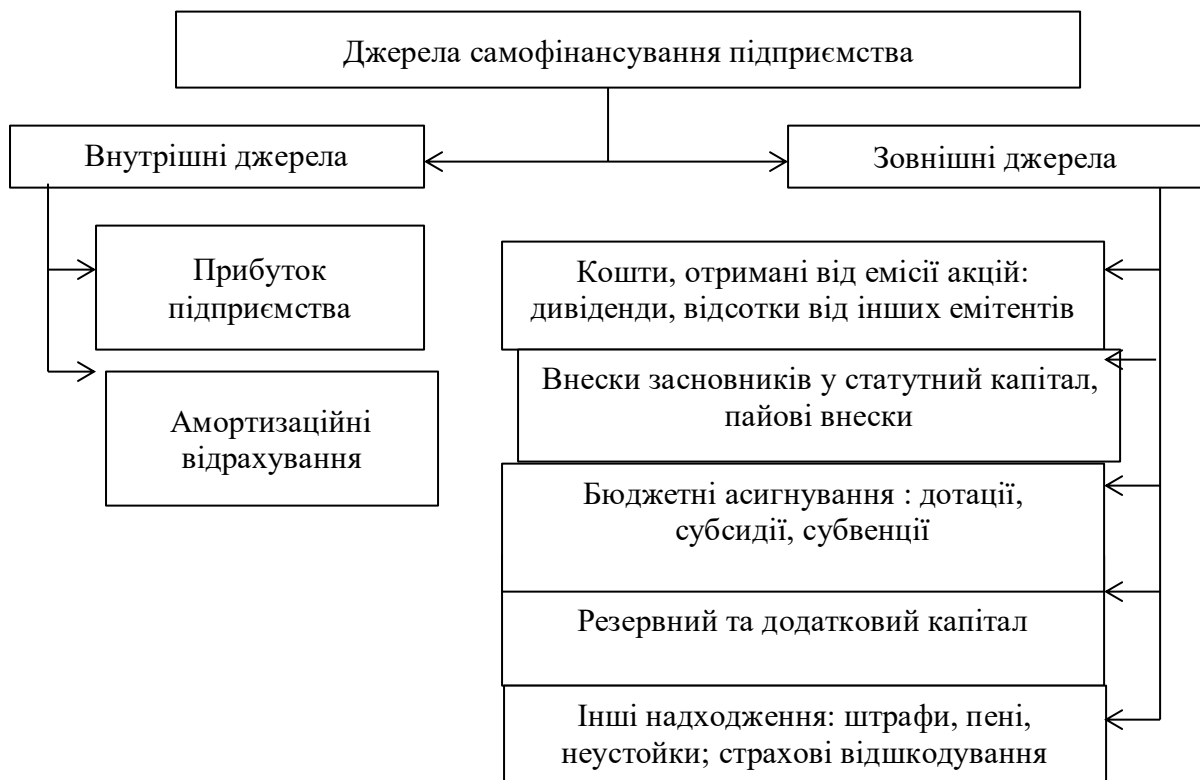

Рис. 1.1. Джерела самофінансування діяльності підприємства

Найбільш ефективним методом організації фінансової діяльності

підприємств є комерційний розрахунок, який направлений на досягнення високоефективного господарювання. Відповідно, він заснований на таких основних принципах як:

- повна господарська відокремленість;
- самофінансування та самоокупність;
- досягнення позитивних фінансових результатів, тобто прибутковості;
- відповідальність та дотримання фінансової дисципліни.

З метою забезпечення самофінансування підприємства здійснюють пошук власних джерел фінансових ресурсів, стараються раціонально їх розмістити, мінімізувати витрати та максимізувати доходи.

Проблеми формування ринкового середовища сприяли поширенню наукових досліджень, пов'язаних із з'ясуванням сутності самофінансування і його матеріальної основи - власного капіталу. Відповідно, дослідження теоретичних аспектів самофінансування підприємств проводиться вченими економістами через призму власних фінансових ресурсів. Цим питанням присвячено праці таких вчених економістів: О. Бандурки, М. Білика, О. Василика, А. Загороднього, І. Зятковського, О. Євтуха, К. Кривенко, В.М. Опаріна, С. Онисько, Стецюка П.А., С. Хачатуряна та інших.

Початкову основу самофінансування підприємства закладено при формуванні власних фінансових ресурсів розпочату на початку діяльності підприємства. Стецюк П.А. зазначає: «самофінансування діяльності підприємств забезпечується власними фінансовими ресурсами, тобто грошовими коштами, які перебувають у розпорядженні підприємств, господарських організацій та установ і формуються з власних джерел» [60, с.28]. Вчений вважає: «власні фінансові ресурси найбільш ліквідні активи підприємства, які забезпечують безперервність руху грошових потоків, самоокупність, самофінансування та прибутковість діяльності [60, с.143].

На думку В.М. Опаріна: «власні фінансові ресурси – це сума власних коштів, направлених в основні засоби та обігові кошти підприємства. Це авансовані кошти, що вкладаються в обіг і мають обов'язково повернутись. Це

грошові кошти, які роблять гроші, тобто, формують додану вартість» [47, с.10]. На думку вченого, тільки такі грошові кошти спроможні забезпечити достатній рівень самофінансування.

Власні фінансові ресурси підприємств, які забезпечують самофінансування його діяльності, можна узагальнити за наступними ознаками:

- це наявні фінансові ресурси, які знаходяться в розпорядженні підприємства і які є специфічним джерелом формування капіталу, за їх допомогою здійснюється фінансування діяльності;

- це ресурси, призначені для фінансового забезпечення діяльності підприємства, його економічного розвитку, виконання фінансових зобов'язань, розширеного відтворення;

- це високо ліквідні ресурси, які виконують функцію платіжного засобу.

Обсяг власних фінансових ресурсів є індикатором, який визначає рівень самофінансування, рівень кредитоспроможності, фінансової стійкості та стабільності, фінансової незалежності підприємства. Вони завжди є альтернативою банківських кредитів і на відмінну від запозичених коштів мають ряд позитивних ознак, які сприяють самофінансуванню:

- стабільність та мобільність при фінансуванні діяльності;

- забезпечення високого рівня дохідності, прибутковості, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;

- запобігання банкрутству підприємства, зменшення фінансових ризиків та фінансових загроз;

- простота залучення;

- використання власних фінансових ресурсів не потребує сплатити відсотків.

Однак, власні фінансові ресурси мають і певні недоліки, що значно впливає на рівень самофінансування, зокрема це:

- обмеженість, яка негативно впливає на швидкість обороту грошових коштів,

- викликає потребу в залученні позикового капіталу;
- зростання поточних витрат, скорочення обсягів виробництва та реалізації продукції, послуг, робіт;
  - втрата можливості фінансування відновлення основних засобів;
  - низький рівень рентабельності капіталу через запозичення коштів із зовнішніх джерел;
  - інші.

На практиці виділяються такі основні напрями забезпечення самофінансування:

- розширення обсягів виробництва, зростання нерозподіленого прибутку та величини резервних фондів;
- формування амортизаційного фонду, який забезпечує відновлення активної частини основних засобів, розширення матеріально-технічної бази, фінансово забезпечує проведення реконструкції, ремонту, переобладнання ОЗ;
- визначення фінансових можливостей підприємства та ведення ефективної фінансової політики.

Власні фінансові ресурси підприємств це той ресурс, який має вирішальне значення в забезпеченні самофінансування діяльності. Саме власні фінансові ресурси сприяють економічному зростанню, фінансово забезпечують виробничу та інвестиційну діяльність, фінансують формування оборотних і необоротних активів, сприяють виконанню зобов'язань перед банками, бюджетом, страховими компаніями, постачальниками та покупцями, соціальними фондами та найманими працівниками.

Стабільність виробничого процесу визначається обсягом власних фінансових ресурсів, так як вони фінансово забезпечують технічну оснащеність матеріального забезпечення та виробничих потужностей, дають можливість підприємству досягати високого рівня прибутковості, сприяють розширенню діяльності. На діючому підприємстві власний капітал представлений наступними основними формами (рис. 1.2.).

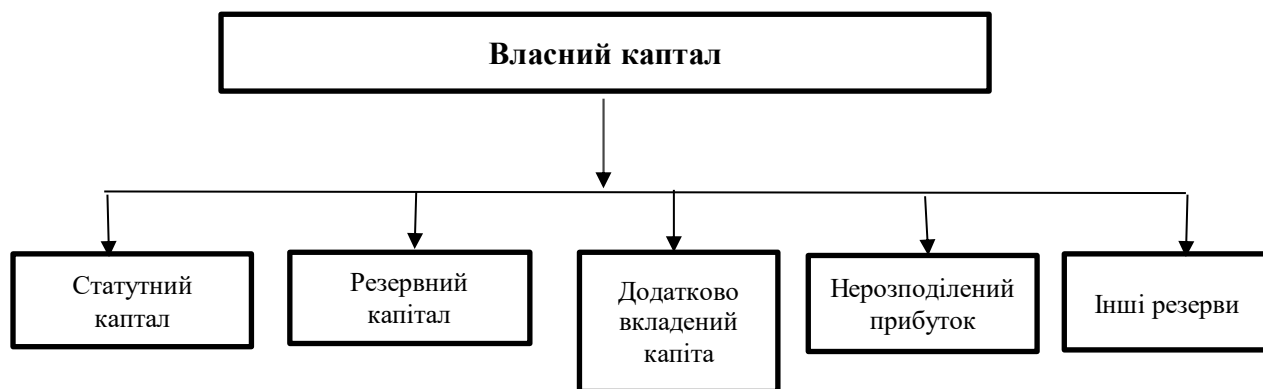

Рис. 1.2. Форми функціонування власного капіталу

Отже, власні фінансові ресурси - це ресурси, сформовані в межах підприємства із власних джерел, їм характерна висока прибутковість, самоокупність, мобільність, зниження ризику банкрутства та неплатоспроможності. Основна їх негативна риса є обмеженість.

Власний капітал підприємства є тією сумою коштів, які забезпечують його самофінансування. При цьому власний капітал є частиною загального капіталу підприємства, яка належить безпосередньо власникам підприємства.

Важливо зазначити, що фінанси підприємства виражають відносини, що виникають у процесі господарської діяльності. Відповідно, принципи організації фінансів підприємств визначають: самостійність в сфері фінансової діяльності, самоокупність та самофінансування, зацікавленість в отриманні позитивних фінансових результатів діяльності, відповідальність та контроль за фінансово - господарською діяльністю підприємства.

В широкому розумінні самофінансування є особливим методом господарювання, за допомогою якого покриваються всі видатки діяльності підприємства, які виникають при простому та розширеному відтворенні. Економічний ефект самофінансування найбільше проявляється в момент одержання ЧП (чистого прибутку) і триває до моменту його розподілу, використання та виплати дивідендів.

Економічна сутність самофінансування підприємства проявляється через його функції, а саме:

- сприяння фінансовому забезпеченню відтворення не обігових активів підприємства;
- підтримка необхідного розміру обігового капіталу і фінансування його приросту;
- фінансування витрат, пов'язаних з обслуговуванням основного та обігового капіталу в процесі діяльності підприємства.

На практиці розглядається два поняття, які досить часто ототожнюються, а саме, поняття самоокупності та самофінансування витрат підприємств. Однак, варто зазначити, що «самоокупність» є передумовою до самофінансування. В прямому розумінні вона характеризує покриття поточних витрат на виробництво продукції доходами підприємства, тобто отримані підприємством доходи мають покривати витрати виробництва та додаткову потребу в оборотному капіталі. Основною умовою самоокупності є прибутковість та безбитковість діяльності. З отриманих підприємством доходів відшкодуються поточні витрати виробництва, сплачуються податки і збори до бюджету, відрахування до ДЦФ. У випадку недостатності власних фінансових ресурсів можливе залучення коштів із зовнішніх джерел.

На відміну самофінансування - це відповідна фінансова стратегія підприємства, щодо управління власними грошовими коштами з метою накопичення капіталу, достатнього для фінансування розширеного відтворення. Самофінансування спрямоване на підвищення ролі власного капіталу, зокрема, чистого прибутку та амортизаційних відрахувань, при формуванні капіталу підприємства.

Про повне самофінансування мова іде тоді, коли вся діяльність підприємства забезпечується внутрішніми джерелами коштів, тобто власними фінансовими ресурсами що гарантує підприємству найвищий рівень фінансової стійкості.

В літературних джерелах розглядається кілька підходів до розуміння економічної суті самофінансування:

- перший підхід передбачає забезпечення витрат на просте і розширене відтворення тільки за рахунок прибутків підприємств, рис. 1.3 [71, с. 85; 73, с. 171]:

- другий підхід передбачає покриття витрат за рахунок власних джерел фінансування [24]:

- третій підхід передбачає покриття витрат здійснюється за рахунок власних і позичених джерел фінансування (крім асигнувань з бюджету) і кредитів банку [35, с. 325]:

- четвертий підхід передбачає покриття витрат за рахунок доходу (виручки) і асигнувань з бюджету [73, с. 156]:

- п'ятий підхід в даному випадку за рахунок фінансових ресурсів, які визнаються грошовими коштами, що перебувають у розпорядженні підприємства на праві господарського відання або прирівняні до власних, тобто фінансовими ресурсами визнають: чистий прибуток підприємства, амортизаційні відрахування, асигнування з бюджету, «стійкі пасиви» (мінімальна заборгованість за заробітною платою, за податками тощо).

Незважаючи на різні підходи до розуміння поняття самофінансування, чимало теоретиків і практиків схильні вважати, що самофінансування передбачає покриття витрат на просте і розширене відтворення за рахунок внутрішніх власних фінансових ресурсів.

Розгляне моделі самофінансування визначені різними вченими:

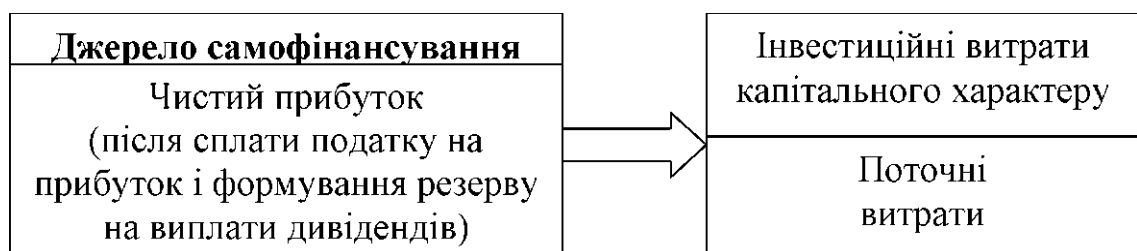

Рис. 1. 3. Модель самофінансування за теорією О. Терещенка

Рис. 1. 4. Модель самофінансування за теорією А. Загороднього.

Самофінансування підприємств буває валовим та чистим. До чистого самофінансування традиційно відносять: чисті прибутки та доходи, що до них прирівняні. До валового самофінансування відносяться амортизація, валові прибутки (доходи), доходи, що прирівнюються до валових прибутків[14,с. 4].

Залежно від способу відображення прибутку в звітності виокремлюють:

- 1) приховане самофінансування;
- 2) відкрите самофінансування (тезаврація прибутку).

Приховане самофінансування виникає у результаті формування прихованих резервів і пов'язане з використанням прихованого прибутку. Приховане самофінансування здійснюється за рахунок прибутку до оподаткування, саме коли відбувається відстрочка сплати податків і виплати дивідендів [7,с. 65].

Приховані резерви не відображаються в балансі, а тому обсяг власного капіталу буде меншим ніж є насправді в результаті формування прихованих резервів.

У балансі приховані резерви формуються в результаті недооцінки активів або переоцінки зобов'язань [5,с.47]. Приховані резерви можуть формуватися підприємством як за власними розрахунками так і вимушено. Вимушено приховані резерви утворюються у випадку коли невиправдано високим є оподаткування, або законодавством не дозволено здійснювати

індексацію. Індксацію вартості основних засобів, згідно Податкового кодексу України, можна проводити лише за умови, що рівень інфляції більший 10%.

Мобілізація прихованих резервів підприємства відбувається:

- 1) при реалізації об'єктів основних та оборотних активів;
- 2) при проведенні індексації балансової вартості майнових об'єктів [6,с. 76].

Наявність прихованих резервів може бути позитивним явищем, оскільки реальна вартість майна, що є кредитним забезпеченням є вищою, ніж вона відображена у балансі.

Недоліком прихованого самофінансування є порушення принципу достовірності даних звітності та підвищення інформаційного забезпечення для зовнішніх користувачів.

Відкрите самофінансування (тезаврація прибутку) – це спрямування прибутку на формування власного капіталу підприємства з метою фінансування операційної та фінансово-економічної діяльності.

Головним джерелом самофінансування підприємств є прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків та штрафних санкцій. Основні напрямки використання прибутку спрямовані на нагромадження та споживання визначають перспективи розвитку підприємства.

Прибуток підприємства - важлива фінансова категорія, яка відображає кінцеві фінансові результати діяльності підприємства. Обсяг прибутку визначається як різниця між валовими доходами (ВД) та валовими витратами (ВВ). Саме прибуток, будучи основною метою діяльності концентрує фінансові інтереси підприємства та характеризує ефективність його діяльності. Проте, наявність збитків є результатом неефективного господарювання, так як при постійних збитках можуть бути втрачені наявні фінансові ресурси для покриття збитків. [11, 56].

Прибуток підприємства відіграє важливішу роль у системі управління фінансами та здійсненні господарської діяльності[25,с. 125]. Прибуток є

важливішим позитивним показником позитивних фінансових результатів діяльності підприємства та його фінансового стану. Будучи визначальним критерієм ефективності господарювання, прибуток є основним джерелом формування власних фінансових ресурсів підприємства. Отримання позитивного результату діяльності, тобто прибутку, потребує проведення заходів направлених на нарощення обсягів виробництва та реалізації продукції, зниження собівартості, розширення асортименту та покращення якості продукції, змін у ціновій політиці тощо. [15,с. 135].

Забезпечуючи самофінансування діяльності, прибуток використовується як джерело покриття витрат підприємства, відповідно до цього формуються основні напрями розподілу прибутку:

- 1) забезпечення погашення підприємством податкових зобов'язань з податку на прибуток;
- 2) обслуговування залученого капіталу підприємства, погашення кредитів та сплата відсотків за їх користування;
- 3) спрямування коштів на нагромадження та споживання, формування фондів та резервів для подальшого використання в наступних періодах.

Основною метою управління прибутком підприємства є стабільність його формування та забезпечення отримання максимальної величини чистого прибутку.

Процес самофінансування потребує підвищення ролі власних фінансових ресурсів, зокрема чистого прибутку та амортизаційних відрахувань.

Найбільш поширеним методом самофінансування є тезаврація прибутку, тобто його спрямування на формування власного капіталу підприємства. Збільшення власного капіталу за рахунок тезаврації прибутку є відкритим самофінансуванням підприємства. При цьому величина тезаврації прибутку визначається розміром чистого прибутку підприємства після сплати податків та нарахування дивідендів.

Забезпечення самофінансування підприємства потребує не тільки отримання прибутку, а його тезаврації. Саме тезаврація прибутку

передбачає розширення діяльності підприємства за рахунок фінансування необоротних активів та поповнення оборотного капіталу [24, с.15].

Однак, фінансування підприємства за рахунок тезаврованого прибутку має переваги та недоліки. Основними перевагами самофінансування при тезаврації прибутку є:

- 1) тезавровані кошти не підлягають поверненню і не є платними;
- 2) відпадає необхідність кредитного забезпечення;
- 3) затрати на мобілізацію тезаврованих коштів відсутні;
- 4) підприємство не є боржником перед фінансово-кредитними установами;
- 5) підвищується рівень кредитоспроможності та фінансової незалежності підприємства;
- 6) тезаврація прибутку сприяє збільшенню прибутку в майбутньому.

Основними недоліками самофінансування (тезаврації) є:

- 1) вартість фінансування за рахунок прибутку збільшується, так як прибуток підлягає оподаткуванню податком на прибуток;
- 2) не можливо забезпечити належний контроль за внутрішнім фінансуванням, це призводить до зниження рівня ефективного використання коштів;
- 3) можлива помилковість інвестицій, якщо не врахована рентабельності вкладень.

В процесі життєвого циклу більшість підприємств майже весь чистий прибуток спрямовується на тезаврацію, тому тезаврація чистого прибутку сприяє отриманню більших прибутків в майбутньому.

Таким чином, самофінансування підприємства є таким видом організації діяльності при якому підприємство покриває капітальні та поточні витрати за рахунок власного капіталу, забезпечуючи при цьому фінансову самостійність, фінансову незалежність від зовнішніх джерел фінансування, фінансову стійкість та платоспроможність.

1.2. Чистий грошовий потік, як джерело самофінансування підприємства

В умовах економічної нестабільності для більшості підприємств характерний дефіцит оборотних коштів, тому актуальною є проблема досягнення раціональності використання та відтворення даних коштів.

Рух коштів отриманих та використаних підприємством в готівковій та безготівковій формі є грошовим потоком. Дані потоки грошових коштів бувають позитивні і негативні. Позитивні потоки є притоками грошових коштів, які відображають надходження грошей на підприємство. Негативні відтоки характеризуються вибуттям або витратами грошей на підприємстві. Слід зазначити, що внутрішні переміщення грошових коштів не є грошовими потоками. Виникнення грошового потоку відбувається тоді коли грошові кошти перетинають умовні "межі" підприємства.

Чистим грошовим потоком є різниця між валовими притоками і валовими відтоками грошових коштів за певний період часу. Він характеризує різницю між позитивними і негативними грошовими потоками, тобто між надходженням коштів та їх витратою у певному періоді часу та в розрізі окремих інтервалів. Саме чистий грошовий потік визначає фінансову рівновагу підприємства і є важливішим результатом його фінансової діяльності.

Розрахунок чистого грошового потоку підприємства здійснюється за формулою:

$$\text{ЧГП} = \text{ПГП} - \text{НГП} \quad (1.1), \quad \text{де}$$

ЧГП це чистий грошовий потік за період часу, що аналізується;

ПГП - позитивний грошовий потік, тобто надходжень коштів у даний період часу;

НГП - негативний грошовий потік, тобто витрати коштів у даний період часу.

Обсяг отриманого чистого грошового потоку підприємства може характеризуватися як позитивний так і негативний, він характеризує кінцевий результат господарської діяльності підприємства. В залежності від виду діяльності грошові потоки підприємства об'єднуються в такі основні групи:

- грошові потоки від операційної діяльності;
- грошові потоки інвестиційної діяльності;
- грошові потоки від фінансової діяльності.

Головним джерелом грошових надходжень підприємства є надходження від операційної діяльності, тобто основної діяльності підприємства в залежності від виду діяльності. Грошові потоки від основної діяльності є найбільш регулярними і стабільними.

Притоки грошових коштів від операційної діяльності формуються в результаті надходження виручки від реалізації товарів, робіт, послуг. Операційні відтоки грошових коштів пов'язані з оплатою рахунків постачальників і підрядчиків, виплатою заробітної плати, сплатою платежів до бюджет та позабюджетних фондів, сплатою відсотків за кредит та іншими витратами.

Інвестиційною є діяльність підприємства пов'язана є довгостроковими вкладеннями, враховуючи реальні та довгострокові фінансові інвестиції. Грошовими відтоками при цьому виду діяльності є капітальні вкладення в будівництво нових об'єктів, придбання основних засобів, надання довгострокових позик іншим суб'єктам господарювання тощо. Інвестиційні притоки формуються за рахунок надходжень від даного виду діяльності, тобто виторгу від реалізації основних засобів та об'єктів незавершеного будівництва, вартості проданих іншим підприємствам пакетів акцій, сум дивідендів, отриманих підприємством, повернення довгострокових позик, відсотки за користування довгостроковими позиками.

Інвестиційний грошовий потік визначається як різниця між вхідними та вихідними грошовими потоками за статтями першого розділу активу балансу

„Необоротні активи" та „Поточні фінансові інвестиції". Вхідні грошові потоки при інвестиційній діяльності формуються із:

- грошових надходжень від реалізації фінансових інвестицій, тобто це суми боргових зобов'язань та операцій від продажу акцій, які надійшли на підприємство від інших підприємств, а також від часток інших підприємств у капіталі;

- грошові надходження коштів з продажу нематеріальних активів, основних засобів та інші надходження;

- грошові надходження коштів у вигляді процентів за позичками, за фінансовими інвестиціями, за використання переданих необоротних активів у фінансову оренду тощо;

- грошові надходження коштів вираховані з операційного чистого потоку доходи у вигляді дивідендів;

- грошові надходження коштів від повернення авансів і позичок, які були надані іншим сторонам;

- грошові надходження від форвардних контрактів, ф'ючерсних операцій, опціонів тощо [29, с. 157].

Вихідними грошовими потоками від інвестиційної діяльності є:

- грошові виплати коштів для придбання боргових зобов'язань інших підприємств та виплати по акціях тощо;

- виплати грошових коштів направлені на придбання нематеріальних активів, основних засобів та інших необоротних активів (окрім фінансових інвестицій);

- визначається як різниця між первісною вартістю основних засобів на початок і кінець періоду, збільшена на вартість реалізованих необоротних активів;

- грошові потоки кошти, сплачені підприємством за придбані дочірні та інші господарські одиниці (за виключенням придбаних у складі майнових комплексів);

- аванси і позички видані грошовими коштами іншим сторонам (крім операцій пов'язаних з операційною та фінансовою діяльністю);
- виплати грошових коштів за форвардними контрактами, за ф'ючерсними операціями, за опціонами (за винятком випадів операційної та фінансової діяльності) [29,с. 190].

Фінансова діяльність пов'язана з операціями по формуванню капіталу підприємства. В такому випадку фінансовими притоками є короткострокові і довгострокові позики, суми від розміщення акцій або облігацій, цільове фінансування з різних джерел. Фінансовими відтоками є суми повернення кредитів і позичок, викуп власних акцій, погашення облігацій, виплата дивідендів. Слід зазначити, що до фінансових операцій відносяться короткострокові та довгострокові позики та банківські кредити отримані підприємством. Однак, слід зазначити, витрати по сплаті % за кредит відносяться до операційної діяльності незалежно від їх терміну дії.

Рух грошових коштів фінансової діяльності визначається з врахуванням даних статей пасиву балансу за 1 розділом „Власний капітал" і статтями балансу "Забезпечення наступних витрат і платежів", „Довгострокові зобов'язання" та "Поточні зобов'язання" з врахуванням короткострокових кредитів банків, сум поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями та поточної заборгованості по зобов'язаннях за розрахунками з учасниками тощо.

Вхідними грошовими потоками від фінансової діяльності підприємства є:

- грошові надходження коштів від операцій, які збільшують розмір власного капіталу за рахунок залучення зовнішніх джерел (у балансі це відображається за статтею "Статутний капітал" та статтею "Додатковий вкладений капітал");
- грошові надходження коштів утворенні за борговими зобов'язаннями, тобто позичок, облігацій, векселів, коротко - і довгострокових зобов'язань, які не пов'язані з операційною діяльністю.

Вихідними грошовими потоками в результаті фінансової діяльності є:

- виплати пов'язані з погашенням отриманих позичок;
- виплачені дивіденди;
- грошові видатки, направлені на викуп акцій раніше випущених підприємством;
- виплати грошових коштів за фінансовою орендою та з іншими платежами фінансової діяльності.

У Звіті про рух грошових коштів "Чистий рух коштів від фінансової діяльності" визначається як різниця між вхідними та вихідними грошовими потоками.

В такому випадку чистий грошовий потік слід розглядати з позиції:

- як індикатор фінансової стійкості та ліквідності підприємства за рахунок внутрішніх фінансових джерел;
- як показник результативності діяльності;
- як індикатор платоспроможності та здатності підприємства фінансувати інвестиції, забезпечувати виконання зобов'язань та показників ліквідності [27,с. 312].

Зростання обсягу чистого грошового потоку забезпечує підприємству підвищення темпів його економічного розвитку на основі принципів самофінансування та самоокупності, забезпечує незалежність підприємства від зовнішніх джерел формування капіталу підприємства, тим самим забезпечує приріст його ринкової вартості.

Підприємство може забезпечити зростання обсягу чистого грошового потоку за рахунок:

- зниження суми перемінних та постійних витрат;
- зниження рівня оподаткування при веденні ефективної податкової політики;
- проведення ефективної цінової політики, яка забезпечує підвищення рівня прибутковості діяльності;
- ширше використання методу прискореної амортизації ОЗ;

- скорочення періоду нарахування амортизації нематеріальних активів;
- посилення роботи із стягнення штрафних санкцій.

Чистий грошовий потік підприємства в цілому розраховується як арифметична сума грошових потоків від усіх видів діяльності. Наявність позитивного чистого грошового потоку дозволяє підприємству:

- а) здійснювати фінансування інвестиції за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів;
- б) своєчасно та в повному обсязі погашати фінансову заборгованість;
- в) виплачувати дивіденди [37,с. 223].

На практиці поширення набули два основні методи розрахунку чистого грошового потоку від операційної діяльності:

- прямий метод, при якому чистий грошовий потік підприємства від операційної діяльності визначається як різниця між вхідними та вихідними грошовими потоками даного виду діяльності. Вхідними грошовими потоками є: виручка від реалізації товарів, робіт, послуг; доходи операційної оренди активів, інші грошові надходження від даного виду діяльності, а також погашення дебіторської заборгованості тощо. Вихідними грошовими потоками є грошові видатки, які враховуються в собівартість продукції, витрати на збут, адміністративні витрати, податок на прибуток, відсотки за позичками та інші витрати операційної діяльності.

- непрямий метод є зворотнім до прямого методу, при цьому вихідною величиною для розрахунку беруться фінансові результати від операційної діяльності. Слід зазначити, що показник чистого грошового потоку є більш об'єктивним порівняно з показником чистого прибутку та показниками рентабельності. Так як, при розрахунках чистого грошового потоку є менш можливі маніпуляції з прихованими резервами. Основними показниками чистого грошового потоку є:

- 1) показник тривалості погашення заборгованості;
- 2) показник обернено пропорційний до тривалості погашення заборгованості;

- 3) показник самофінансування інвестицій
- 4) чиста маржа грошового потоку;
- 5) показник відношення чистого грошового потоку до власного капіталу[39,с. 105].

Таким чином, чистий грошовий потік підприємства є узагальнюючим результатом чистих грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Саме чистий грошовий потік забезпечує самофінансування підприємства.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА РІВНЯ САМОФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В ПЕРІОД 2020-2022 РОКІВ

2.1. Аналіз складу, динаміки та структури фінансового забезпечення діяльності ПП «Солодар»

Важливе значення в розвитку та підвищенні ефективності виробництва має правильна організація фінансів підприємств та забезпечення відповідного рівня самофінансування. Саме достатній обсяг фінансових ресурсів, зокрема власних, та ефективне їх використання дає можливість розвитку підприємства в майбутньому та забезпечує бажаний фінансовий результат, створює умови самофінансування.

ПП «Солодар» - це приватне підприємств, яке здійснює свою підприємницьку діяльність відповідно до діючого в Україні законодавства та функціонує на правах юридичної особи.

Статутний капітал підприємства складає 600000 грн. Засновниками даного підприємства є Виноградник М.Д. внесок якого складає - 50% статутного капіталу тобто 300000 грн. та Фронзей Р.Б. частка внеску якого теж складала 50% статутного капіталу, а саме 300000 грн.

Відповідно, даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб ПП «Солодар» присвоєно ідентифікаційний код 36983528. Дане підприємство зареєстроване 20.03.2010 році, його юридична адреса: Івано-Франківська область, Снятинський район. м. Снятин, вул. Трудова 7, корпус А.

ПП «Солодар» прагне забезпечувати самофінансування своєї діяльності, тому основною метою його діяльності є отримання прибутку.

Згідно статуту дане підприємства здійснює такі основні види діяльності, а саме:

2.1.1. Торгівля та послуги:

- оптова та роздрібна торгівля продовольчими та промисловими товарами;
- оптова та роздрібна торгівля паливо - мастильними матеріалами;
- оптова та роздрібна торгівля сільськогосподарською продукцією;
- оптова та роздрібна торгівля м'ясом та м'ясними продуктами;
- оптова торгівля лісоматеріалами та будівельними матеріалами;
- оптова торгівля напоями та тютюновими виробами;
- надання посередницьких, комерційних, дилерських послуг, послуг маркетингу та управління;
- організація відпочинку та розваг тощо;
- інші послуги не заборонені діючим законодавством.

2.1.2. Виробничо-господарська діяльність:

- виробництво продовольчих товарів;
- виробництво меблів і дерев'яних виробів;
- виробництво будівельних матеріалів та металопластикових вікон;
- виробництво виробів з бетону тощо.

2.1.3. Фінансово-економічна діяльність.

2.1.4. Інформатика і комп'ютеризація.

2.1.5. Будівництво і проектування.

2.1.6. Зовнішньоекономічна діяльність.

2.1.7. Інші види діяльності не заборонені чинним законодавством.

Фінансова діяльність ПП «Солодар» - це комплекс функціональних завдань пов'язаних з операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. Приватне підприємство «Солодар» має самостійний баланс та відкриті в банку рахунки. Підприємство вступає в відносини з бюджетом, банками, іншими суб'єктами господарювання, фондами соціального страхування та установами і організаціями.

Фінансове забезпечення ПП «Солодар» тісно пов'язане з процесом формування та використанням фінансових ресурсів, які є основою його

фінансового господарства і відображають сукупність доходів та надходжень підприємства, які в подальшому спрямовуються на фінансові потреби підприємства [28, с.61].

Під фінансуванням ПП «Солодар» слід розуміти процес утворення капіталу. Власний капітал, який формує основи самофінансування - це грошові кошти і матеріальні засоби, які самостійно сформовані підприємством. В свою чергу, підприємством можуть залучатися кошти із зовнішніх джерел на платній поворотній основі для фінансування розвитку підприємства.

Фінансові ресурси є необхідними ПП «Солодар» для фінансування його діяльності. Варто зазначити, що більша частка фінансових ресурсів даного підприємства створюється за рахунок прибутку та частини ресурсів, які виражають перенесену вартість, тобто це амортизаційні відрахування. Це значно покращує рівень самофінансування діяльності.

За напрямками використання фінансові ресурси ПП «Солодар» поділяються:

- ресурси спрямовані на забезпечення діяльності підприємства;
- ресурси спрямовані на обслуговування залучених фінансових ресурсів;
- ресурси направлені на виконання зобов'язань перед бюджетом, банками, покупцями, постачальниками, фондами, найманими працівниками тощо;
- видатки на соціально-культурний розвиток підприємства;
- видатки на благодійну допомогу;
- інші видатки ПП.

Фінансові ресурси підприємства використання на:

- 1) поповнення фонду розвитку підприємства та на відшкодування;
- 2) формування фонду споживання;
- 3) формування фонду нагромадження.

Початкове формування фінансових ресурсів ПП «Солодар» відбулося під час його заснування та утворення статутного фонду підприємства. Статутний

фонд - це грошові кошти інвестовані засновниками у процес виробництва, а саме в основні та оборотні активи.

Проаналізуємо процес формування фінансових ресурсів ПП «Солодар» за період 2020-2022 років (табл.2.1.) З даних балансу видно, що фінансові ресурси підприємства в 2020-2022 роках склалися з власних, залучених та позичених коштів.

Таблиця 2.1.

Аналіз складу та динаміки фінансових ресурсів ПП «Солодар»
протягом 2020 -2022 років

тис. грн.

№	Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022 р. від 2020 р. (+/-)	Темпи росту
1	2	3	4	5	6	7
1	Власний капітал: в т.ч.	9706,0	9868,0	10578,0	+872,0	109,1%
	- статутний капітал	600,0	600,0	600,0	х	х
	- додатковий капітал	973,0	973,0	973,0	х	х
	- резервний капітал	2057,0	2057,0	2057,0	х	х
	- нерозподілений прибуток	6076,0	6238,0	6948,0	+872,0	109,1%
2	Довгострокові зобов'язання	1100,0	1100,0	1100,0	х	
3	Поточні зобов'язання	4990,0	5718,0	2279,0	+31,0	118,4%
4	Разом	12166,0	13056,0	13957,0	+1791,0	114,7%

Дані табл. 2.1. показують факт зростання фінансові ресурси ПП «Солодар» впродовж 2020-2022 років. Відповідно, на кінець досліджуваного періоду зростання складало +1791,0 тис. грн., а сума фінансових ресурсів на кінець 2022 року відповідно склала 13957,0 тис. грн. Темп росту 114,7%. Паралельно також відбувалося зростання власних ресурсів приватного підприємства на 872,0 тис. грн. На кінець 2022 року вони склали 9868,0 тис. грн. Темп росту 109,1%. Незмінними залишалися кошти статутного, резервного та додаткового капіталів приватного підприємства, які відповідно по роках склали 600,0 тис. грн., 973,0 тис. грн. та 2057,0 тис. грн. Важливо

проілюструвати факт зростання загального обсягу капіталу та власного капіталу (рис. 2.1.)

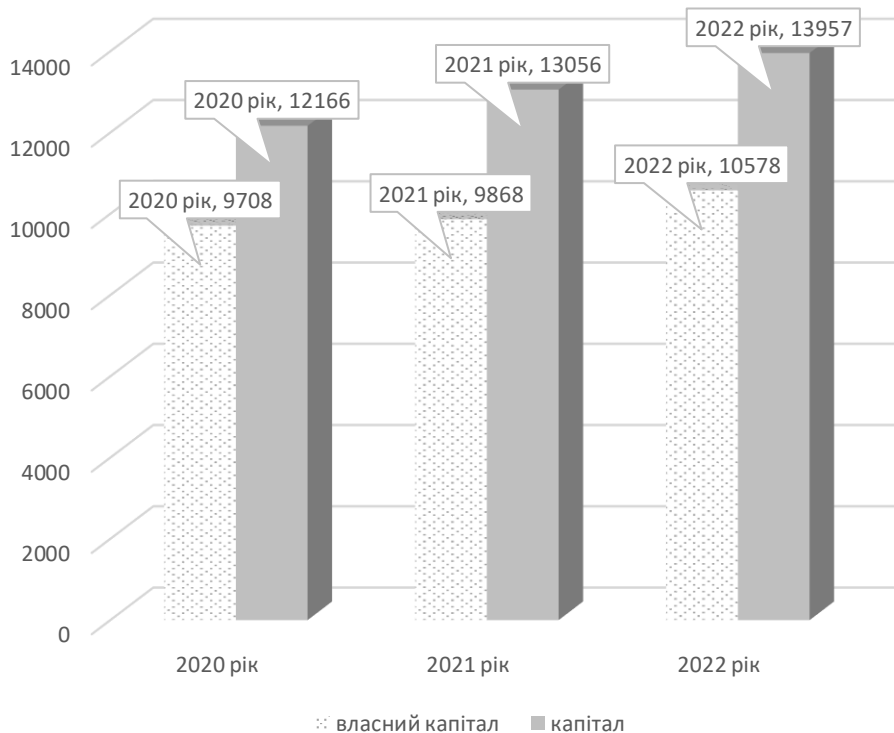

Рис. 2.1. Зростання загального обсягу власного та загального капіталу ПП «Солодар» протягом 2020-2022 років (тис. грн)

Слід зазначити, що зростання власного капіталу підприємства відбувалося за рахунок зростання нерозподіленого прибутку. Приріст власного капіталу на кінець досліджуваного періоду складав 872,0 тис. грн. Розмір нерозподіленого прибутку в цілому на кінець 2022 року склав 6948,0 тис. грн. Темп росту 109,1%. З метою визначення ролі кожного джерела формування фінансових ресурсів проаналізуємо структуру фінансових ресурсів (табл. 2.2)

Факт зростання питомої ваги власних фінансових ресурсів яскраво видно з табл. 2.2. В загальному обсязі фінансових ресурсів на їх долю в 2020 році припадало 79,7%, залучені ресурси склали 11,3%, позичені – 9,0%. В 2021 році питома вага власного капіталу зменшилась до 75,6%, в 2022 році до 75,8%.

Таблиця 2.2

Аналіз структури фінансових ресурсів ПП «Солодар»
протягом 2020-2022 років

тис. грн.

№	Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+/-) 2022р. до 2020 р.
1	2	3	4	5	6
1	Власний капітал:	79,7	75,6	75,8	-3,9
2	Довгострокові зобов'язання	9,0	9,0	8,0	-1,0
3	Поточні зобов'язання	11,3	15,4	16,2	4,9
4	Разом	100	100	100	-

Не змінними протягом 2020 -2022 років були довгострокові зобов'язання, які мали місце в ПП «Солодар» . Вони відповідно склали щорічно 1100,0 тис. грн. або ж 9,0%; 9,0% та 8,0% обсягу фінансових ресурсів.

В той же час поточні зобов'язання в 2020 році склали 4990,0 тис. грн. (11,3%), в 2021 році - 5718,0 тис. грн. (15,4%), в 2022 році склали 5909,0 тис. грн.(16,2%).

Оскільки основу самофінансування складають власні фінансові ресурси вважаємо за доцільність проаналізувати структуру саме власних фінансових ресурсів ПП «Солодар (табл. 2.3.)

Таблиця 2.3.

Структура власного капіталу ПП «Солодар» за 2020-2022 роки

відсотки

№	Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4	5
1	Статутний капітал	6,1	6,1	5,6
3	Додатковий (інший) капітал	10,0	10,1	10,2
3	Резервний капітал	21,2	20,8	19,4
4	Нерозподілений прибуток	62,6	63,2	65,7
	Разом власний капітал	100,0	100,0	100,0

За даними відображеними таблиці 2.3 видно, що в структурі власного капіталу переважають частки резервного капіталу та нерозподіленого прибутку.

На долю резервного капіталу припадало по роках 21,2%, 20,8% та 19,4%. Відповідно, питома вага нерозподіленого прибутку складала 62,6% в 2020 р., 63,2% в 2021р. та 65,7% в 2022 році.

Варто зазначати, що продовж досліджуваного періоду відбувалося не тільки зростання частки нерозподіленого прибутку в структурі капіталу, а й даний період характеризувався абсолютним зростанням обсягів нерозподіленого прибутку. Це було позитивним моментом, так як зростав рівень фінансової стійкості, фінансової незалежності підприємства від зовнішніх джерел та підвищувався рівень самофінансування.

В період 2020-2022 років особливе значення в діяльності ПП «Солодар» має зростаючий обсяг грошового обороту, який відображав грошові доходи та надходження даного підприємства. Отже, здійснення безперервного руху грошових коштів є головним завданням кожного підприємства, так як це зможе забезпечити функціонування даного підприємства, здійснення його основної діяльності, виконання зобов'язань та вирішення соціальної питань підприємства.

Грошові доходи підприємств ПП «Солодар» відображають грошові надходженнями та грошові витрати сформовані в процесі руху грошових потоків. Проаналізуємо грошовий потоків ПП «Солодар» в табл. 2.3, це дає допоможе визначити суму перевищення надходжень над виплатами та дасть можливість зробити висновок про можливості внутрішнього фінансування на підприємстві.

В продовж періоду 2020-2022 р. р. грошовий оборот ПП «Солодар» використовувався за такими напрямками:

- забезпечення процесу виробництва;
- реалізація продукції (робіт, послуг), це маркетингова діяльність, це відшкодування витрат і формування доходів;
- забезпечення торгового обороту підприємства при здійсненні оптової

та роздрібної торгівлі:

- сплата податків, зборів, обов'язкових відрахувань і зборів;
- забезпечення діяльності підприємств;
- отримання і погашення кредитів і сплата % за кредит.

Дані наведені в таблиці. 2.3. наглядно показують склад грошових потоків ПП «Солодар» в розрізі видів діяльності за 2020-2022 роки. Крім того, на основі наведених показників дано оцінку якості управління грошовим потоком. Стан грошових потоків оцінюється як добрий або поганий. Це залежить від того, яким в даний момент був чистий грошовий потік, тобто додатній чи від'ємний.

Таблиця 2.3

Склад грошових потоків ПП «Солодар» за 2020-2022 роки

тис. грн.

Найменування показника	Роки			Абсолютне відхилення (+/-) 2022 року до 2020 року
	2020	2021	2022	
1	2	3	4	5
Рух коштів в результаті операційної діяльності	4559,0	4652,0	6637,0	2078,0
Рух коштів в результаті інвестиційної діяльності	1231,0	1254,0	1301,0	70,0
Рух коштів в результаті фінансової діяльності	1624,0	2648,0	3638,0	2014,0
Чистий рух грошових коштів	7414,0	8554,0	11576,0	4162,0
Загальна оцінка якості управління	Добрий стан	Добрий стан	Добрий стан	-

За даними табл. 2.3 видно, що в 2020-2022 р. р. грошовий потік ПП «Солодар» був додатнім і оцінювався як добрий. Отже, чистий рух грошових коштів був позитивний, це сприяло підвищенню рівня самофінансування підприємства.

Капітал приватного підприємства ПП «Солодар» впродовж періоду дослідження інвестувався в основні та оборотні активи. За даними балансу можна оцінити, які зміни відбуваються в активах підприємства, яку частину складають необоротні та оборотні активи. Розміщення капіталу ПП «Солодар» показано в табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

Основні показники розміщення капіталу в активи ПП «Солодар»
у 2020-2022 р. р.

№	Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+/-) 2022 р. до 2020 р.
1	2	3	4	5	6
1	Оборотні активи	7685,0	8053,0	8950,0	1265,0
2	Необоротних активів	4481	5003,0	5007,0	526,0

Проаналізувавши дані табл. 2.4 та додаткові А,Б, слід зазначити, що протягом досліджуваного періоду підприємство щорічно збільшувало вкладення капіталу в активи, це дозволяло нарощувати обсяги виробництва та продажу. Так, в 2020 році обсяг вкладеного в активи капіталу становив 12166,0 тис. грн., в 2021 р. 13056,0 тис. грн., в 2022р. 13957,0 тис. грн. Слід зазначити що зростання капіталу вкладеного в активи в 2022 році в порівнянні до 2020 року становили 118,0% це дозволило ПП наростити обсяги майна.

Як показали дані табл. 2.4 вкладаючи капітал в активи ПП «Солодар» забезпечило не тільки зростання загального обсягу активів, а й відбулося їх зростання в розрізі складових. Так основний капітал зріс в 2022 р. в порівнянні з 2020 р. на 526,0 тис. грн. В той же час оборотний капітал зріс на 1265,0 тис. грн. Особливо спостерігалось вкладення капіталу в зростаючі обсяги основних засобів (устаткування, обладнання) тощо.

ПП «Солодар» для покращення фінансово-майнового стану важливо вести контроль за станом розрахунків, не допускати утворення понад нормованих запасів та простоїв на виробництві, підвищити дисципліну та своєчасність розрахунків із постачальниками, покупцями, з бюджетом та підзвітними особами, а також встановити контроль за цілеспрямованим та ефективним використанням коштів.

Таким чином, фінансові ресурси ПП «Солодар» за 2020-2022 роки це грошові доходи та надходження, які перебували у розпорядженні підприємства і були призначені для здійснення діяльності та проведені витрат на розширене відтворення, виконання фінансових зобов'язань, забезпечення перспективного розвитку підприємства. Діяльність підприємства ПП «Солодар» в період 2020-2022 років фінансово забезпечували фінансові ресурси, які характеризувалися абсолютним зростанням. Крім того, відбувалося абсолютне зростання складових власних фінансових ресурсів, зокрема нерозподіленого прибутку. Відповідно, дане підприємство було фінансово незалежним та фінансово стійким.

2.2. Оцінка рівня самофінансування та його ефективності

В умовах ринкових відносин оцінка рівня самофінансування та ефективність використання власного капіталу є важливішою оцінкою, яка відображає результати всіх напрямків діяльності підприємства.

Доповнюючи попередньо проведений аналіз власного капіталу вважаємо за доцільне проаналізувати прибуток підприємства, оскільки від його величини залежить рівень самофінансування підприємства.

Прибуток - це узагальнюючий показник фінансового результату діяльності ПП «Солодар». Прибуток - є грошовим вираженням вартості чистого доходу, це основна форма грошових накопичень підприємства, яка є різницею між його доходами та витратами.

Прибутковість ПП «Солодар» характеризується як абсолютними так і відносними показниками. Дане підприємство зацікавлене в зростанні обсягів прибутку, оскільки він є прямим джерелом його виробничого і соціального розвитку та забезпечує підприємству фінансову незалежність та фінансову самостійність.

Фінансові результати діяльності підприємства ПП «Солодар» проаналізовано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Основні показники ПП «Солодар» у 2020-2022 р. р.

№	Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+/-) 2022 р. до 2020 р.
1	2	3	4	5	6
1	Чистий дохід реалізації продукції	42779,0	48765,0	51781,0	9002,0
2	Собівартість реалізованої продукції	34038,0	38781,0	40834,0	6796,0
3	Фінансовий результат до оподаткування	8741,0	9984,0	10947,0	2306
4	Податок на прибуток	1533,0	1797,0	1970,0	437,0
5	Чистий прибуток	7208,0	8187,0	8977,0	1769,0

За даними табл. 2.5 можна стверджувати, що чистий дохід від реалізації продукції в 2022 р. зріс на + 9002 тис. грн. і на кінець року склав 51781 тис. грн. Одночасно на + 6796,0 тис. грн. зростала собівартість реалізованої продукції і відповідно на кінець періоду дослідження склала 40834,0 тис. грн. В 2020 році фінансовий результат до оподаткування складав 8741,0 тис. грн. Чистий прибуток після сплати податку на прибуток складав 7208,0 тис. грн.

2021 рік характеризувався зростанням обсягу чистого прибутку до обсягу 8187,0 тис. грн. На кінець 2022 року чистий прибуток зріс на + 1769,0 тис. грн. і склав 8977,0 тис. грн. При зростанні чистого доходу на 9002,0 тис. грн. В 2022 році фінансовий результат до оподаткування - 10947,0 тис. грн., податок на прибуток 1970,0 тис. грн.

Графічно зміни чистого прибутку та чистого доходу проілюстровано на рис. 2.2.

Як видно з рис. 2.2 в ПП «Солодар» впродовж період 2020-2022 р. р. спостерігалось щорічне зростання обсягів прибутку при збільшенні обсягів чистого доходу.

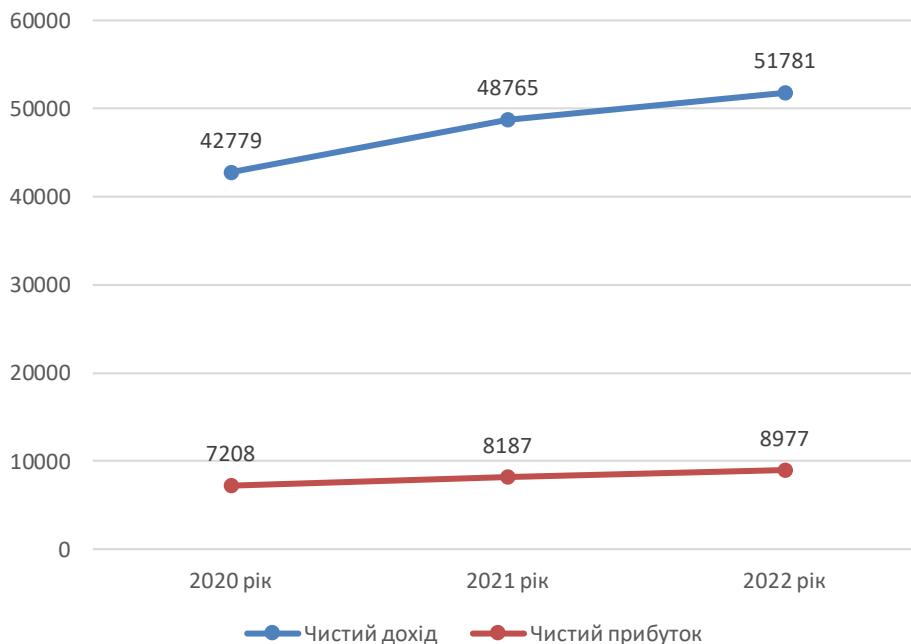

Рис. 5.1. Зміни чистого доходу та чистого прибутку ПП «Солодар» у 2020-2022 р. р.

Всі наведені вище дані є свідченням того, що дане підприємство, працюючи прибутково, забезпечувало тим самим свою фінансову незалежність, хоча не повну. Проаналізуємо показники ефективності самофінансування та інтенсивності використання власних фінансових ресурсів. До таких показників слід віднести:

- 1) коефіцієнт оборотності власного капіталу (капіталовіддача). Даний показник визначається як відношення виручки від реалізації продукції до власного капіталу. Він показує, скільки отримано виручки від реалізації продукції на 1 грн. власного капіталу або скільки оборотів зробив власний капітал за певний період часу;

2) коефіцієнт капіталомісткості, який визначається як відношення суми власного капіталу до суми чистого доходу підприємства. Даний показник характеризує суму власного капіталу використаного для реалізації 1 грн. продукції;

3) тривалість обороту власного капіталу. Даний показник визначається як відношення суми власного капіталу до одноденної виручки від реалізації продукції підприємства і показує кількість днів, за які власний капітал проходить всі стадії виробничого циклу;

4) рентабельність власного капіталу - це відношення чистого прибутку до власного капіталу.

Оцінка оборотності власного капіталу дає можливість оцінити скільки витрачається власного капіталу для отримання однієї гривні доходу або ж скільки доходу припадає на одну гривню власного капіталу. Варто зазначити, чим швидше обертаються вкладені кошти тим менше їх слід залучати. Проаналізуємо оборотність власного капіталу) ПП «Солодар» у 2020-2022 р. р. (табл.2.6.)

Таблиця 2.6.

Показники оборотності власного капіталу ПП «Солодар»
в 2020-2022 роках

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-)	
				2021 р. до 2020р.	2022 р. до 2021 р.
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	42779,0	48765,0	51781,0	+9002	+3016
Ододенний чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	118,8	135,5	143,8	+25	+8,3
Власний капітал, тис. грн	9706,0	9868,0	10578,0	+872	+710
Коефіцієнт оборотності (капіталовіддача)	4,40	4,93	4,94	0,54	0,01
Капіталомісткість, грн	0,23	0,20	0,21	-0,02	+0,01
Тривалість обороту власного капіталу, дні	81,7	72,8	73,5	-8,2	0,7

Отже, за даними табл. 2.6 можна зробити висновок, що кількість оборотів власного капіталу є недосить значною: у 2020 р. – 4,04 обороти, у 2021 р. – 4,93 обороти, у 2022 р.- 4,94. Період тривалості обороту власного капіталу у 2020 році складав 81,7 днів, а у 2021 році - 72,8 дні, у 2022 році - 73,5 днів. Капіталомісткість власного капіталу збільшилася на 0,01 грн. на кінець періоду, так зменшилась у 2021 році до попереднього року на 0,02 грн.

Отже, дане підприємство має великий обсяг реалізації продукції, тому невелика зміна показників оборотності впливає великою мірою на віддачу власного капіталу.

З метою оцінки ефективності забезпечення самофінансування власним капіталом доцільно використовувати наступні показники:

1. Суми прибутку на одну гривню власного капіталу. Даний показник, визначається як відношення чистого прибутку підприємства до власного капіталу. Він характеризує величину отриманого прибутку на одну гривню використаного власного капіталу. Збільшення значення даного показника є позитивним для підприємства.

2. Рентабельності власного капіталу. Даний показник визначається як відношення чистого прибутку до власного капіталу і виражається у відсотках і характеризує рівень прибутковості використання власного капіталу. Збільшення значення даного показника є позитивним для підприємства.

Визначення рівня інтенсивності самофінансування за 2020-2022 роки проведемо в (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз показників рентабельності власного капіталу ПП
«Солодар» в 2020-2022 роках

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-)	
				у 2022 р. до 2020 р.	у 2022 р. до 2021р.
1	2	3	4	5	6
Чистий прибуток, тис. грн.	7208,0	8187,0	8977,0	+1769,0	+790
Власний капітал, тис. грн.	9706,0	9868,0	10578,0	+872	+710
Прибуток на 1 грн. власного капіталу, грн.	0,72	0,83	0,85	+0,13	+0,02
Рентабельність власного капіталу, %	72,1	82,96	84,86	12,76	+1,9

Дані наведені в табл. 2.7 наглядно показують, що рентабельність власного капіталу з року в рік зростала. Так в 2020 році вона була на рівні 72,1%, у 2021 році - 82,96%, а в 2022 році - 84,86 %.

Відповідно, приріст показника рентабельності до попереднього року в 2021 році складала 10,86%, в 2022 році – 1,9 %. Дане зростання відбулось під впливом зростання обсягу чистого прибутку.

Коефіцієнт самофінансування характеризує забезпеченість поточної діяльності підприємства оборотним капіталом. Він визначається як відношення власного оборотного капіталу до загального обсягу активів підприємства. Чим вище значення цього показника, то стійкіший фінансовий стан. На практиці ПП «Солодар» не змогла покрити поточні потреби за рахунок внутрішніх

ресурсів, що змусило залучити позикові кошти, які виступили в якості доповнення самофінансування.

Розрахунок коефіцієнта самофінансування з врахуванням загального обсягу капіталу:

$$2020 \text{ рік } K_c = \text{ВОК} / \text{АП} = 7685,0 / 12166,0 = 0,63$$

$$2021 \text{ рік } K_c = \text{ВОК} / \text{АП} = 8053,0 / 13056,0 = 0,61$$

$$2022 \text{ рік } K_c = \text{ВОК} / \text{АП} = 8950,0 / 13957,0 = 0,64$$

Розрахунок коефіцієнта самофінансування з врахуванням загального обсягу власного капіталу:

$$2020 \text{ рік } K_c = \text{ВОК} / \text{АП} = 7685,0 / 9708,0 = 0,79$$

$$2021 \text{ рік } K_c = \text{ВОК} / \text{АП} = 8053,0 / 9868,0 = 0,81$$

$$2022 \text{ рік } K_c = \text{ВОК} / \text{АП} = 8950,0 / 10578,0 = 0,84,$$

де K_c – коефіцієнт самофінансування;

ВОК- власний оборотний капітал;

АП – активи підприємства;

Важливо зазначити, що принцип самофінансування полягає не тільки в прагненні збільшити власний капітал, а й в бажанні організувати виробничо – торговий процес таким чином, щоб профінансованими залишались усі потреби підприємства. Цієї вимоги дотримувалося ПП «Солодар»

В цілому можна зробити висновок, підприємство ПП «Солодар» не забезпечувало 100% самофінансування. Однак, вкладання власного капіталу забезпечувало фінансову результативність та фінансову самостійність, хоча не повну. Відповідно підприємство майже не мало проблем з самофінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства, однак паралельно з власними фінансовими ресурсами використовувало залучені та запозичені ресурси, однак їх обсяг був не значний.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ САМОФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Покращення механізму управління власними фінансовими ресурсами, як основи забезпечення самофінансування

Забезпечення достатнього рівня самофінансування потребує покращення управління власним капіталом при одночасному забезпеченні ефективності управління всіх його складових, так як Нормою успішної діяльності підприємства є ситуація, коли власний капітал складає основу фінансових ресурсів. Саме власний капітал забезпечує фінансову незалежність підприємства, фінансову стабільність та фінансову стійкість.

Самофінансування вимагає підвищення ролі власних фінансових ресурсів, зокрема чистого прибутку й амортизаційних відрахувань. Прибуток є важливим джерелом формування капіталу підприємства. Чим більшим є обсяг отриманого підприємством прибутку, тим вищим є рівень самофінансування, тим меншою є потреба в залученні фінансових ресурсів із зовнішніх джерел.

Прибуток є якісним показником, який характеризує ефективність функціонування підприємства, тобто всі сторони його діяльності. В його розмірі відображаються всі зміни обсягу чистого доходу підприємства, рівня використання ресурсів, зміни величини витрат. Відповідно, керівництву підприємства важливо приймати правильні та ефективні управлінські рішення стосовно управління власним капіталом, зокрема, це стосується управління прибутком. Важливо забезпечити:

- максимізацію прибутку при його формуванні, тобто важливо забезпечити зростання обсягів чистих доходів та скорочення витрат;

- оптимальну пропорційність між рівнем прибутку та можливим рівнем ризику;
- високу якість прибутку, що дозволить збільшити ринкову вартість підприємства, забезпечить його конкурентоспроможність, ліквідності та платоспроможність;
- підтримку інвестиційної привабливості підприємства [2,с. 67].

Процес управління прибутком повинен забезпечити реалізацію головної мети та основних задач підприємства, відповідно управління прибутком відбувається в певній послідовності. При цьому, основні задачі управління процесом розподілу прибутку підприємства полягають в:

- забезпеченні виплати доходів власникам підприємства на інвестований капітал;
- забезпеченні формування достатнього обсягу фінансових ресурсів за рахунок тезаврації прибутку;
- забезпеченні участі персоналу в прибутках підприємства.

Важливо зазначити, що об'єктами управління прибутку є :

- управління процесом формуванням прибутку;
- управління процесом розподілу та використання прибутку.

Ефективність управління процесом формування прибутку підприємства можливо досягти при покращенні системи управління підприємством в цілому, при зростанні обсягів його діяльності, при ефективному управлінні витратами, при оптимізації структури та складу обігових коштів, при покращенні використання матеріально-технічної бази, при підвищенні продуктивності праці тощо [15,с. 35].

Процес управління прибутком підприємства залежать від ряду факторів, зокрема:

- від особливостей галузевої приналежності;
- спеціалізації підприємства;
- організаційної форми діяльності та форми власності;

- етапів реалізації стратегії та цілей стратегічного розвитку підприємства.

Визначені вище фактори зумовлюють використання не тільки загальноприйнятих принципів управління прибутком підприємства, а й застосування особливих індивідуальних принципів для кожного конкретного підприємства. При цьому слід проаналізувати фактори впливу на прибуток підприємства. Слід зазначити, що на прибуток підприємства впливають як зовнішні так і внутрішні фактори, одні із них мають позитивний вплив, інші негативний.

До зовнішніх факторів впливу слід віднести: політичну ситуацію в державі, економічні умови господарювання, динаміку і коливання платоспроможного попиту споживачів, місткість ринку та конкуренцію, державне регулювання діяльності підприємств, податкову і кредитну політику держави тощо.

До внутрішніх чинників, які впливають на величину прибутку належать: організація роботи підприємства, обсяг випущеної та реалізованої продукції, ціна реалізації; собівартість виробництва; асортимент та якість продукції, продуктивність праці, матеріально - технічне забезпечення підприємства. Всі внутрішні і зовнішні чинники впливу тісно пов'язані між собою, вони можуть впливати на процес формування прибутку підприємства як опосередковано та безпосередньо.

Крім вище названих чинників, які впливають на формування прибутку підприємства, слід виділити фактори впливу на процес розподілу та використання прибутку.

До факторів, що впливають на процес розподілу прибутку слід віднести: податкові зобов'язання по платежах до бюджету та до позабюджетних фондів; зобов'язання перед банківськими установами та страховими фондами; платежі добровільного характеру, включаючи благодійні фонди та фонди грошових коштів, що утворюються на підприємствах за допомогою прибутку.

Фактори впливу на використання прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства включають спрямування коштів на накопичення, споживання, капітальні й фінансові вкладення, соціальний розвиток підприємства, покриття збитків та на інші витрати.

Модель управління прибутком підприємств тісно пов'язана з усіма іншими блоками фінансового менеджменту, особливо з управлінням капіталом підприємства, визначенням його джерел формування та встановлення потреби в фінансуванні.

Використання прибутку як джерела самофінансування підприємства, тобто для покриття потреби у власному капіталі, здійснюється підприємством за такими напрямками: податкове планування та прогнозування; формування резервного та додаткового капіталів; виплата дивідендів; тезаврація прибутку; фінансовий ліверидж.

Податкове планування використовується для забезпечення контролю за затратами підприємства пов'язаними із сплатою підприємством податків та інших обов'язкових платежів до місцевих та державного бюджетів України, до інших централізованих цільових фондів. Податкове планування є функціонально - організаційним блоком планування та прогнозування прибутку з використанням сукупності фінансово - математичних методів та форм організації інформаційних каналів, первинного зведення, обробки та узагальнення фінансової інформації для обґрунтування та оптимізації управлінських рішень щодо нарощування обсягів прибутку.

Резервний капітал утворюється підприємством для покриття збитків фінансово-господарської діяльності, величину та час настання яких не можливо визначити в поточний момент. Резервний капітал підприємства є резервним фондом цільового призначення. Формування резервного капіталу, згідно чинного законодавства України, є обов'язковим для усіх суб'єктів господарювання. Джерелом створення даного фонду виступає чистий прибуток підприємства.

Резервний капітал є складовою часткою власному капіталі, маючи цільовий характер використовується для покриття збитків від господарської діяльності за попередні періоди; погашення грошових та фінансових зобов'язань перед кредиторами у випадку ліквідації підприємства; формування фонду дивідендних виплат та на інші цілі, визначені статутом підприємства та нормативно-правовими актами України.

Порядок створення та використання резервного фонду є компетенцією підприємства, визначеною в статутних документах. Крім того, законодавством України передбачено, що розмір резервного капіталу суб'єкта господарювання повинен бути не меншим 25% статутного капіталу. Він формується за рахунок щорічних відрахувань від чистого прибутку підприємства.

Слід зазначити, що в системі цільового планування та прогнозування прибутку окремим блоком передбачаються рішення формування обсягу дивідендів та їх виплати власникам, хоча рішення щодо виплати дивідендів є компетенцією загальних зборів акціонерів.

Виплата грошових дивідендів є операцією виплати доходів по власними цінними паперами. Дивіденди по корпоративним правам є ціною за право використання капіталом, який залучений через цінні папери. Дохід власника корпоративних прав формується з отриманих дивідендів та приросту ринкової вартості корпоративних прав. Законодавчо власник акцій через механізм виплати дивідендів має право на участь у розподілі прибутку акціонерного товариства.

Реалізація прав власників акцій на дивіденди відбувається при формуванні частини прибутку акціонерним товариством і подальшої її виплати у вигляді дивідендів. Слід зазначити, що джерелом формування дивідендів є чистий прибуток суб'єкта господарювання. Відповідно, сукупність фінансово-правових методів обґрунтування управлінських рішень дивідендної політики є функціонально-організаційним блоком у структурі моделі управління прибутком.

Важливим напрямом моделі управління прибутком є забезпечення відповідного рівня та стабільності рентабельності власного капіталу підприємства та досягнення ефекту фінансового лівериджу, який дозволяє збільшувати прибутковість власного капіталу за рахунок використання позикового фінансування. Тобто збільшення рентабельності власного капіталу підприємства можливо досягти при позитивному значенні фінансового лівериджу. Відповідно, можна сформулювати наступні висновки:

- рентабельність власного капіталу швидше зростатиме при збільшенні рівня фінансового лівериджу;
- збільшення рентабельності власного капіталу досягатиметься при позитивному значенні диференціації фінансового лівериджу, тобто різниці між рентабельністю активів та вартістю позикового капіталу;
- підвищення рентабельності власного капіталу можливе при зростанні позикового капіталу тобто збільшенні фінансового лівериджу.

Високі показники прибутковості підприємства є стимулом для розширення його діяльності, доцільності здійснення капіталовкладень. Низький рівень прибутковості засвідчує факт недоліків управління, нераціонального використання фінансових ресурсів, відсутності перспективного розвитку підприємства. Світова практика свідчить, про те що при 15% прибутковості компанії можна говорити про ефективність управління.

Таким чином, ефективне управління прибутком підприємства забезпечує його зростання в поточному періоді та в перспективі. Наявність позитивного фінансового результату діяльності після виконання підприємством податкових та інших зобов'язання формує чистий прибуток підприємства, який виконує роль тезавраційного прибутку і тим самим підвищує рівень самофінансування підприємства.

3.2. Шляхи оптимізації джерел фінансового забезпечення та підняття рівня самофінансування підприємств

Досвід багатьох промислово розвинутих країн світу показує, що самофінансування фінансово-господарської діяльності є важливою умовою виживання в умовах жорсткої конкуренції та забезпечення економічного зростання.

На практиці ті підприємства, які широко застосовуються методи самофінансування, мають змогу ефективно організувати виробничо-господарську та фінансову діяльність. Самофінансування підприємства є реальною економією грошей і часу. Саме самофінансування дає змогу оптимально використовувати фінансові можливості підприємства пов'язані з випуском та реалізацією продукції, враховуючи попит і пропозицію, які складаються на ринку продажу.

В сучасних умовах господарювання більшість суб'єктів господарювання мають обмежений доступ до ринків капіталу, тому для них основним джерелом фінансового забезпечення діяльності виступають власні кошти, відповідно, автоматично створюються умови реалізації самофінансування.

Економічний розвиток підприємства залежить як від зовнішньо-економічних так і внутрішньо-виробничих чинників. Однак, існує ряд факторів, які обмежують використання на підприємствах принципів самофінансування, зокрема, це:

- 1) високий ступінь невизначеності, який пов'язаний із значними змінами в усіх сферах суспільного життя;
- 2) ускладнення планування через непередбачуваність ситуацій;
- 3) не велика кількість підприємств, які мають власні фінансові можливості повного фінансування діяльності;
- 4) не ефективність нормативно-правової бази, яка недостатньо сприяє розвитку вітчизняного бізнесу;

5) небажання керівників підприємств вдаватися до методів та прийомів самофінансування.

Відповідно, керівники підприємств, які ігнорують принципами самофінансування не спроможні:

- забезпечити мобілізацію власних ресурсів необхідних для виробничої, фінансової та інвестиційної діяльності;
- визначити напрями більш ефективного вкладення капіталу та дати оцінку раціональності його використання;
- виявити внутрішні резерви збільшення прибутку за рахунок економії використання грошових коштів;
- встановити більш раціональні фінансових відносин із банками, бюджетом та контрагентами;
- забезпечити виконання інтересів акціонерів та інвесторів;
- контролювати фінансовий стан, рівень платоспроможності та кредитоспроможності підприємства, вживати заходи до покращення фінансових показників.

В умовах ринкової економіки всі фактори взаємозалежні між собою і зумовлюють вплив на фінансовий стан підприємства, визначальним фактором якого є прибутковість діяльності.

Більш реальну оцінку результативності характеризують показники рентабельності, які являють собою відносні показники. Оптимізаційними заходами щодо збільшення рентабельності є:

1. проведення оцінки прогнозованих націнок до цін реалізованих товарів з метою визначення групи тих товарів, які приносять найбільший прибуток.

2. Переоцінка факторів споживчого попиту, визначення споживчих властивостей продукції та потреби, пріоритети продажу товарів, якість продукції, ціни, тенденції моди тощо.

3. Аналіз конкурентних переваг і розробка шляхів одержання економічних вигод.

4. Аналіз обсягів реалізованої продукції, цін та знаходження розумного компромісу, який забезпечить збільшення надходжень додаткових грошових коштів.

5. Оптимізація витрат підприємства і розробити заходи щодо їх скорочення.

Важливим напрямом удосконалення політики самофінансування підприємства є оптимізація управління основними засобами. У зв'язку з цим, необхідно оптимізувати використання обладнання та приміщень, переглянути орендні відносини та плани капітальних вкладень.

Схему самофінансування також можливо розглядати як фінансування в рамках групи компаній, такий спосіб широко використовується в зарубіжній практиці, його доцільність необхідно вивчити і ширше впроваджувати в українську практику. При цьому перерозподіл фінансових ресурсів між групами здійснюється в такий спосіб, а саме:

- укладання договорів про спільну діяльність;
- перехресні вкладення коштів в статутні фонди компаній;
- укладення договорів доручення;
- використання цільового депозиту розміщеного в банку на ім'я підприємства;
- використання внутрішньофірмових розрахункових цін при бартерних операціях;
- функціонування внутрішньофірмового кредитного центру;
- створення трансакційних компаній.

При забезпеченні ефективного самофінансування діяльності підприємств фінансові менеджери повинні використовувати всі знання та вміння щоб правильно спрогнозувати тенденції макро та мікро економіки, тенденції кон'юнктури фінансового ринку та банківського сектору, врахувати при цьому прогностні дані інфляції, зміни податків, ринкових цін, курсів валют.

Слід зазначити, що рівень оптимізації самофінансування підприємства залежить від оптимізації процесу оподаткування, через схемами законного отримання додаткового фінансування при застосуванні податкових пільг та інвестиційного податкового кредиту. Зміни оптимізації податку на прибуток можливі при зменшенні оподатковуваної бази, а це значно впливає на рентабельність і грошові потоки підприємства.

Досягнення оптимізації самофінансування можливе при збалансованості обсягів грошових потоків, а саме позитивного і негативного грошового потоків, оскільки від'ємний чистий грошовий потік негативно впливає на результати діяльності, так як при цьому знижується ліквідність підприємства, зростають обсяги простроченої заборгованості за кредитними операціями з постачальникам, з персоналом підприємства через заборгованість з оплати праці.

Як зазначає Терещенко О.О.: «при надмірному грошовому потоці відбувається втрата реальної вартості тимчасово вільних грошових коштів у результаті інфляції, сповільнюється оборотність капіталу через простій грошових коштів, губиться частина потенційного доходу у зв'язку з упущеною вигодою від прибуткового розміщення грошових коштів в операційному або інвестиційному процесі» .

Для досягнення збалансованості грошового потоку слід вживати заходи щодо уповільнення виплатами та прискоренні залучення грошових коштів. До заходів прискореного залучення грошових коштів слід віднести:

- здійснення повної або часткової передоплати за продукцію, яка користується значним попитом на ринку;
- скорочення термінів надання покупцям товарного кредиту;
- збільшення цінових знижок при реалізації продукції за готівку;
- прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості;
- впровадження прогресивних форм реінвестування дебіторської заборгованості;

До заходів уповільнення грошових коштів виплат слід віднести:

- узгодженість з постачальниками строків надання товарного кредиту підприємству;
- використання для уповільнення інкасації власних платіжних документів флюота, тобто періоду проходження до їх оплати виписаних платіжних документів;
- придбання на умовах лізингу довгострокових активів;
- реструктуризація раніше отриманих кредитів через їх переведення із короткострокових у довгострокові.

Вище зазначені заходи мають позитивний вплив, так як підвищують рівень абсолютної платоспроможності господарюючого суб'єкта в короткостроковому періоді, але можуть привести у майбутньому до дефіцитності грошових потоків, тому досить важливо розробити заходи збалансованості дефіцитного грошового потоку на довгострокову перспективу.

До заходів стосовно збільшення позитивного грошового потоку слід віднести:

- проведення додаткової емісії акцій та додаткового випуску облігаційний позик;
- залучення кредитних ресурсів через механізм довгострокового кредитування;
- залучення стратегічних та надійних інвесторів;
- продаж частини довгострокових фінансових вкладень та основних засобів, які підприємством не використовуються.

До заходів, які приводять до скорочення негативного грошового потоку слід віднести:

- зниження обсягів постійних витрат підприємства;
- скорочення розмірів реальних інвестицій;
- скорочення фінансових інвестицій.

До способів оптимізації обсягу надлишкового грошового потоку пов'язаних з активізацією інвестиційної діяльності підприємства відносяться:

- погашення достроково довгострокових кредитів банків;
- збільшення обсягів реальних та фінансових інвестицій.

Важливим етапом оптимізації рівня самофінансування є забезпечення максимізації чистого грошового потоку, зростання якого дає можливість знизити залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування та тим самим покращити рівень самофінансування.

Підвищити обсяг чистого грошового потоку підприємства можливо при проведенні таких заходів:

- 1) зниженню сум постійних та змінних витрат підприємства;
- 2) впровадження ефективної політики оподаткування господарюючих суб'єктів, зниження податкового навантаження;
- 3) ширше використання методу прискореної амортизації;
- 4) продажі основних засобів, запасів, нематеріальних активів, які не використовуються на підприємстві.

Напрями оптимізації грошових потоків підприємства повинні враховуватися при складанні фінансового плану на рік з поквартальною та місячною розбивкою.

Крім того, підприємствам з метою управління позитивними і негативними грошовими потоками важливо також складати платіжний календар, який дає можливість здійснювати оперативний контроль за рухом грошових коштів їх надходженням та витрачанням, відслідковувати зміни фінансової ситуації і приймати заходи по забезпеченню фінансової стабільності, платоспроможності та самофінансування.

Самофінансування підприємства характеризується рядом специфічних особливостей:

1. Особливостей при співвідношенні між внутрішніми та залученими джерелами самофінансування. Переваги повинні надаватись внутрішнім джерелам, оптимальні є співвідношення 70 - 30%.

2. Особливість самофінансування полягає також в тому, що із-за нестандартних обставин співвідношення внутрішніх і залучених джерел

фінансування може різко змінюватися. Основною причиною може бути поєднання інфляції і спаду, коли знижуються обсяги амортизаційних відрахувань і прибутку і різко збільшуються залучені кошти.

3. Рівень самофінансування розрізняється за галузями економіки. В одних галузях тенденції зростання рівня самофінансування виражені достатньо сильно, в інших значно слабше.

4. Диференціація процесу самофінансування відрізняється і по країнах. Високий рівень самофінансування характерний для США, Канади, Китаю. В ряді країн в Франції та Англії, Японії поєднується самофінансування і кредит, емісія цінних паперів та бюджетне субсидування в тих країнах, які характеризуються відносно високим рівнем державного сектора.

5. Співвідношення між прибутком та амортизацією змінюються під впливом кон'юнктурних коливань.

6. Зростання самофінансування може відбуватися при низьких темпах зростання капіталовкладень, це обумовлено зменшенням капіталомісткості виробництва, а відповідно і капіталу на ці цілі. Зменшення капіталу на розширене відтворення знижує потребу в залученні грошових коштів і фінансування здійснюється за рахунок внутрішніх джерел.

7. Зростання самофінансування або сам процес самофінансування наштовхується на ряд протидіючих факторів, які можуть обмежувати його певними рамками:

- обмежені розміри нерозподіленого прибутку;
- використання прибутку для накопичення грошового капіталу (рахунки в банках, державні папери, акції);
- нерівномірний розвиток галузей, неминуче великі потреби в привернутому капіталі в умовах швидкого зростання галузей (електронна промисловість та інші галузі, що сприяють прискоренню науково-технічного прогресу, будівництво магістральних газо і нафтопроводів), коли власних внутрішніх джерел недостатньо, і тому широко залучаються кредити, особливо емісія цінних паперів (в основному облігацій).

9. Провали та банкрутства великих фірм змушують тимчасово залучати бюджетні кошти.

10. Пільгова податкова політика дозволяє компаніям і корпораціям в західних країнах накопичувати великі обсяги прибутку і зменшувати залучені кошти у вигляді кредитів та емісії цінних паперів.

Для покращення рівня самофінансування ПП «Солодар» необхідно здійснювати наступні кроки та враховувати фактори впливу:

1) важливо враховувати співвідношення між прибутком та доходами підприємства, оскільки зростання прибутку сприяє зростанню розміру власного капіталу підприємства;

2) необхідно прискорювати швидкість обороту капіталу, адже чим більше оборотів здійснює капітал, тим менше потрібно капіталу для забезпечення виробничого процесу.

3) забезпечувати оптимальність співвідношення між власним та позиковим капіталом. Зростання власного капіталу сприяє підвищенню рівня фінансової стійкості підприємства.

4) необхідно збільшувати частину прибутку на розвиток виробництва. Чим вища дана частка, тим вищі темпи зростання підприємства.

Кожному підприємству важливо збільшувати обсяги виробництва та реалізації продукції, зменшувати обсяги необґрунтованих витрат та збільшувати прибуток. Це дозволить збільшити власний капітал за рахунок нерозподіленого прибутку та покращить фінансовий стан підприємства.

Для покращення управління власного капіталу підприємству доцільно:

1) впровадити виважену політику направлену на збільшення обсягу продаж, розвивати маркетинг;

2) мінімізувати необґрунтоване зростання обсягу витрат підприємства, особливо це стосується витрат на збут;

3) використати новітніші розрахунки потреби у власному капіталі та забезпечувати його повне залучення;

4) сформувати з чистого прибутку резервний капітал майбутніх років, який гарантуватиме покриття майбутніх збитків;

5) оптимізувати грошові потоки підприємства.

Таким чином, підвищення рівня самофінансування підприємства залежить від багатьох факторів, однак вирішальне значення має нарощування обсягів власного капіталу, оскільки він створює умови підвищення рівня самофінансування. Відповідно підприємствам важливо прикладати максимум зусиль до зростання обсягів прибутку підприємства та нарощування власного капіталу.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

В результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних аспектів поняття самофінансування можна зробити висновки. В умовах економічної нестабільності питання самофінансування є надзвичайно актуальним для більшості господарюючих суб'єктів, так як це їм дозволяє отримувати фінансову незалежність від зовнішніх джерел самофінансування. Самофінансування дозволяє підприємству отримувати вигоди фінансової стабільності, стійкості та ліквідності та фінансової безпеки. Самофінансування передбачає підвищення ролі власних фінансових ресурсів, зокрема чистого прибутку й амортизаційних відрахувань.

Самофінансування буде мати успіх якщо разом зі збільшенням поточних витрат підприємства, пов'язаних з фінансуванням приросту оборотного капіталу, будуть здійснюватися капітальні інвестиції за рахунок власних коштів. Повне самофінансування гарантує підприємству найвищу фінансову стійкість.

Самофінансування - це забезпечення розширеного відтворення за рахунок чистого прибутку, без залучення ресурсів із зовнішніх джерел, це покриття витрат діяльності підприємства власними ресурсами.

На рівень самофінансування в значній мірі впливає рух грошових потоків підприємства. Чистий грошовий потік є найважливішим результатом фінансової діяльності підприємства і являє собою різницю між позитивним і негативним грошовими потоками. Грошові потоки підприємства включають грошові потоки від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Найбільш важливим та складним етапом управління грошовими потоками є їх оптимізація. Саме оптимізація грошових потоків дозволяє здійснити вибір найкращих форм їх організації з урахуванням особливостей господарської діяльності підприємства.

Самофінансування займає провідне місце у фінансовій діяльності суб'єктів господарювання, так як спроможне забезпечити його економічне зростання в теперішньому часі та в перспективі.

Досліджуване підприємство впродовж періоду 2020-2022 років ефективно використало механізм самофінансування. Частка власного капіталу в загальному обсязі капіталу протягом досліджуваного періоду знаходилася на рівні 75,8 % в 2022 році. Аналіз проведений в 2 розділі роботи характеризує дане підприємство як фінансово спроможне та конкурентоспроможне, рентабельність власного капіталу підприємства складала (72,1% у 2020 р., 82,96 % у 2021р. та 84,86 % у 2022 році

Аналізуючи фінансування ПП «Солодар», можна зробити висновок, що самофінансування підприємства забезпечує прибуток. Саме він є основним джерелом процесу самофінансування. Впродовж періоду 2020-2022 р.р. спостерігалось зростання даного показника на 872,0 тис. грн. Так нерозподілений прибуток в структурі власного капіталу складав в 2020 р. 62,6 %, в 2021 р. 63,2 % та в 2022 р. 65,7%. Це свідчить про потенційне використання прибутку для самофінансування підприємства.

Діяльність підприємства ПП «Солодар» в період 2020-2022 років фінансово забезпечували фінансові ресурси, які характеризувалися абсолютним зростанням. Крім того, відбувалося абсолютне зростання складових власних фінансових ресурсів, зокрема нерозподіленого прибутку. Відповідно, дане підприємство було фінансово незалежним та фінансово стійким.

Результати проведеного дослідження дозволяють рекомендувати досліджуваному підприємству в міру забезпеченості власними джерелами продовжувати фінансування за рахунок власного капіталу, зокрема за рахунок нерозподіленого прибутку.

З цією метою необхідно:

1. Розширяти сферу виробничо- торгового обороту;
2. Створювати умови зростання обсягу прибутку, а саме зменшувати витрати підприємства та збільшувати суми отриманого доходу;

3. Покращувати управління процесом формування та використання власного капіталу;

4. здійснювати контроль за фінансовими потоками, особливо вихідними фінансовими потоками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ